

20

SNDK

JOSEF ČAPEK

POVÍDEJME SI, DĚTI

,

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

e

Josef Čapek

POVÍDEJME SI, DĚTI

P r a h a 1 9 6 0

Státní nakladatelství dětské knihy

2

Že prý mám zas povídat něco pro děti.

Ono se řekne povídat, ale co? Měla by to být nějaká pohádka? — Cožpak o to, nějaká pohádka, to by bylo pěkné! Ale jaká pohádka by to měla být? O králi, o královně, o nějaké princezně? — Třebas, ale takové pohádky už známe. — Tak o Palečkovi, o obrovi, o víle? — To už také známe! — A což o čarodějnici, o drakovi? — Známe! — Tak tedy o čertovi nebo o hloupém Honzovi! — Ty ne, ty už také známe!

Tak tedy víte co, děti? Nebudeme si povídat žádnou pohádku, když už je všechny znáte, ale budeme si povídat, jako si povídají velcí lidé.

Tak ano! To my moc rády slyšíme, jak si velcí lidé povídají, to se nám někdy tuze líbí.

Ale jak si povídají velcí lidé?

No, povídají si třeba něco o tom, co

se právě děje, co zrovna dělají, co je opravdické.

Hm — a dělají děti a mají děti také něco opravdického?

A jejej, lidičky, jakpak by ne! Něco děláme jako děti a něco jako velcí lidé; takový my, děti, máme život. Dýcháme, spíme, jíme přece zrovna tak jako velcí lidé, stejně s nimi, vedle nich a jako oni, a nemyslete si, vždyť my máme také své starosti: hra a škola, to je naše práce. A to všechno je docela opravdické, tak jako velcí lidé mají své opravdické věci. A o tom všem si budeme povídat, jako zas velcí lidé si mezi sebou povídají o svých věcech! — Tak, a teď, pane povídači, povídejte! Začněte už! Ale ať je to všechno pravda a ať je to zábavné! A nebudete-li to někde povídat dobře, však my vás okřiknem.

No tak, děti, já už povídám.

Vstávat!

Snídaně je už uvařená, děti, vstávejte!

Mmmmm — nám se ještě nechce.

Cože! Sluníčko už vstalo, vlásky si pročesalo, den se také probudil a celý se umyl a vy nechcete z postele ven?

A jakpak se ten den umyl?

No, jak se umyl: v rose se umyl a je celý čistý. A když někdy ráno prší, to den třebaš zaspal a ještě se myje. Anebo někdy je den tuze špinavý, to pak prší po celý den, tak dlouho, až se celý umyje.

A co když prší v noci?

Když prší v noci? To se moc žbráchal a rozlil přitom po celém nebi vodu.

Aha. Ale nám se ještě nechce vstávat, však dnes nemáme školu.

I vy lenoši! Tak se aspoň protáhněte! Víte, jak se protahuje kočka, když se probudí?

Jak?

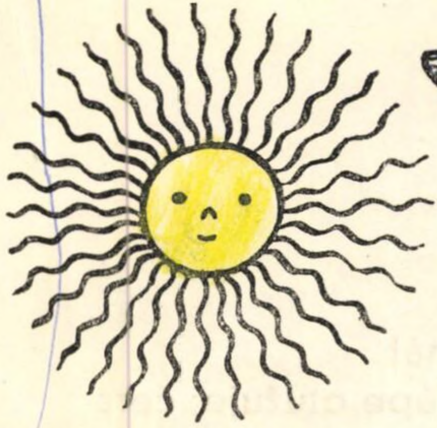
Prohne záda pěkně do obloučku nahoru.

A pes?

Ten se zas prohne dolů a přitom si protahuje všechny tlapky, aby mu trošičku vyrostly. Zkuste to po něm; uvidíte, jak se vám nožičky a ručičky hezky vytáhnou.

Hehe! A jakpak zívá moucha?

Moucha, ta asi zívá pošeptmo. Ale máte vidět, jak se moucha pěkně myje. Jak ona si, panečku, čistí a drbe nožičky, jak si je o sebe tře a jak si drhne a češe hlavu; jenom kdybyste to, vy děti, tak pořádně uměly, a oč je moucha menší než vy! Tak, a teď hupky z postele ven a umyjte se!

Mytí

Huhu, když je ta voda tak studená!

To je zrovna dobře, to se tělo nejlépe otužuje; čerstvá voda je tuze zdravá. A co má říkat takhle třeba ryba? Ta je pořád ve studené vodě, ale čile tam sebou mrská a ani trochu se jí pak ta voda nezdá studená. A jak je taková ryba zdravá! Má ryba někdy kašel anebo rýmu? Nemá! Však také taková ryba nemá žádné šaty ani kapsy na nich, tak kde by nosila kapesník!

Ale když ta voda moc studí na krku!

To studí jen toho, kdo se myje nepořádně a nechává si krk špinavý. To mně vypravovala moje babička, že tam někde v Machově, co ona tam odtamtud byla, byl jeden kluk a ten se tak bál studené vody, že se nechtěl nikdy mýt. A tak byl ten kluk čím dál tím špinavější, až byl tak špinavý, že říkala má babička, moh' do něho marjánku sázet.

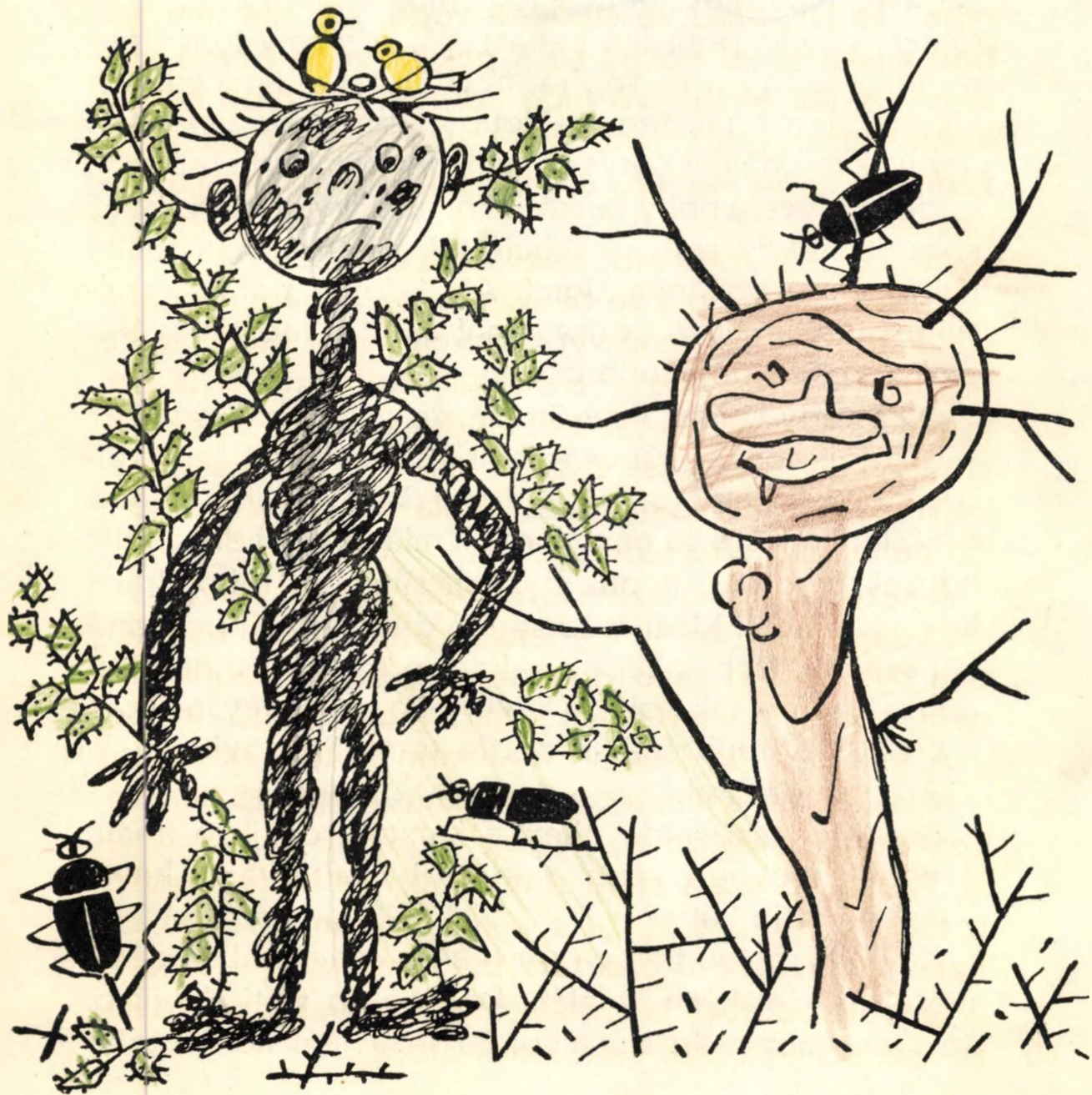
A sázeli do toho špinavého kluka marjánku?

I kdepak! On by tu marjánku potom nikdo nechtěl, ona by byla od toho kluka moc špinavá. Kopřivy na něm vyrostly a ve vlasech si mu vrabci udělali hnízdo.

A jak to s tím špinavým klukem potom dopadlo?

Nijak. Nikdo s ním nic nechtěl mít, jenom za ním běhaly husy a odštípovaly ty kopřivy, které na něm rostly. Pak si ho vzala stará shnilá vrba za muže, bydleli u takové špinavé louže a nikdo se tam za nimi ani nešel podívat, protože tam bylo mnoho trní a roští. A ta moje babička je viděla jen tak zdaleka; povídala, že tam po nich lezli velcí černí brouci.

0

Snídane

A, panečku, káva, to je dobrá věc! A kakao, to je také dobrá věc! A rohlík nebo houska, a copak teprve vánočka, to je také dobrá věc, a chleba s máslem taky, a jakpak teprve, když je k tomu ještě zavařenina, to je ještě lepší věc. Sem s tou snídaní, sem s ní, to si dáme! Kdo se pořádně nenasnídá, kdo se v tom šťárá a nípe, nedojí a nedopije, nechá stát v hrníčku, ten ničemu nerozumí, ten je hloupý. Ten neporoste, ten nebude mít pěkné červené tvářičky, ten bude hubený, bude mít ruce a nohy tenké jako hůlčičky, takový, když si bude někdy chtít poskočit, tak se třeba ta tenká lýtka někdy pod ním zlomí. Ale kdo se pořádně nenasnídá, ten je silný, že by mohl zabít i sedmihlavého draka, kdyby nějakého potkal.

A co tedy snídál silný Stojša, že přemohl lítou saň?

Ó jejej, co ten všechno snídál! Ten vypil šest velkých hrnků kávy, snědl k tomu šest krajíců chleba s máslem a ještě se navrch napil mléka a snědl několik housek a rohlíků a pak byl tak silný, že toho draka lehce přemohl. Možná, že se ten drak tenkrát pořádně nenasnídál, třeba zapomněl nebo mu nechutnalo, to on jistě neměl tak dobrou kávu, jako máme my, a proto byl slabý a neubráníl se dobře tomu Stojšovi.

A co snídá drak?

Drak, ten asi snídá oheň a kamení, on jistě nemá žádnou takovou maminku, která by mu uvařila kávu.

A odkud je káva?

Káva, to rostou taková zrníčka na keřích někde až za mořem v dalekých zemích, kde pořád svítí sluníčko.

12 Tak tam moc svítí sluníčko, že jsou tam lidé z toho

a

slunce tak opálení, že mají od toho černou kůži. A to jsou černoši.

A kakao?

Kakao také jsou taková zrníčka a ta se rozemelou a z mouky těch zrníček je kakao a také se z nich dělá čokoláda.

A z čeho je cukr a proč je tak sladký?

Cukr, ten se dělá z bílé sladké řepy. Roste taková řepa na poli a má takový tlustý kořen; a nejdřív musí pořádně napršet, aby ta řepa neměla žízeň a hlad. To je její snídaně. Potom musí být pěkně, aby na tu řepu hodně svítilo slunce. A jak to sluníčko svítí, tak ta řepa si z té jeho záře bere všechno to, co je v slunečním světle nejsladší. A z toho se v té řepě udělá sladká šťáva a z té šťávy se pak dělá cukr.

A hrušky a jablíčka jsou také sladké od toho, že si ze sluníčka berou sladkost?

Hrušky, jablíčka, víno, jahody a všechno ovoce také.

A jsou také černoši sladcí, když na ně tolik svítí sluníčko?

Černoši — no, možná, že černoši jsou uvnitř sladcí, ale to nikdo neví.

A proč je cukr bílý a není černý?

Protože by černý cukr vypadal jako uhlí a nikdo by pak nepoznal, že to je cukr. A kdyby byl cukr černý, tak by se z něho nedaly dělat všelijaké ty pěkné barevné bonbóny a u cukráře by to vypadalo jako u uhlíře.

To je také pravda. Tak je to přece jen dobře uděláno.

A ještě snídane

a ještě strojení

Jemine, děti, to vám ta snídane dlouho trvá! Jen jsme trochu při snídani povídali, jak roste káva a jak kakao a z čeho se dělá cukr, a už jste při tom zapoměly jíst. Tak honem! Vždyť máte ještě plné hrnečky! Vždyť to budete mít studené jako kočičí nos! Ještě dobře, že dnes nemáte školu; to byste všechny přišly pozdě, když už paní učitelka nebo pan učitel jsou u tabule. Vy jste mně pěkná chasa! Pořád aby člověk na vás musel dohlížet.

Frantíku, sed' rovněji, ano? A co ty, Věro, koukáš na strop? Hrneček máš před sebou na stole, a ne na stropě. Alenka si pobryndala zástěrku, Petříček polil ubrus, Slávka kolem sebe nadělala drobečků, že by to sto pětadvacet slepic nestačilo posbírat, Karlíček se umazal máslem a Michal, ten sedí a pořád tou lžičkou míchá, míchá a míchá, až to všechno zamíchá. Je to s vámi, děti, trampota! Jakpak to budete dělat vy, až vyrostete a budete mít každé na starosti kopu dětí, a ony budou jíst tak nepořádně jako teď vy?

My? My na ty naše děti budeme přísné. Ty budou, panečku, muset poslouchat. Jak nebudou poslouchat, tak dostanou metličkou.

A koukejme, vy budete na své děti nějak přísné! Ale to se honem naučte lépe jíst; nebo to ty vaše děti budou umět lépe než vy a budou se vám smát.

Tak, a teď ještě strojit! Jiříček chce jít ven bos, a zatím je tam zima a mokro, Karlíček si nechce umýt ruce, které si zamazal od másla, Alenka dělá zle, že nechce modrou zástěrku, že chce tu krásnou růžovou, a Zdenka ošklivě pobrekuje, že prý má ošklivé

M

šatečky, že chce ty nejlepší, vyšíváné a s mašličkami, ty nedělní.

No ne, ta je ale hloupá! Ona mermomocí chce ty nejlepší šatečky, vyšíváné, a zatím si máme jít hrát. Hra, holenku, to je, jako když lidé pracují, při tom se člověk třeba všelijak zvalí a umaže, co myslíš: na hru musíme mít hrací šaty, a ne parádní. Jen počkej, Růženko! My si budeme pěkně hrát v písku, třeba se i pocejkáme vodou a ruce si od toho písku umažem a naděláme si bábovek, koláčů, domů a zahrádek z písku, kolik se nám jen bude chtít. Ale ty nesmíš; umazala by sis parádní šatečky a ty nejsou na hraní, na ty se musí dávat pozor. My si budeme krásně hrát, ale ty ne: ty budeš chodit kolem a nebudeš smět na nic ani sáhnout. I ručičky budeš muset držet od těla, aby sis ty své parádní šaty neumazala. Tebe tak postavit do výkladní skříně jako pannu, ale na hru s tebou nic není; jdi se ukazovat někam na výstavu, jestli se bude vůbec někdo chtít na takovou ubrečenou koukat, ale na hru tě potřebovat nemůžem.

Co teď?

Tak, a na co si teď budeme hrát? Ó jej, her na světě je, že by je člověk ani za celý život dosyta nepřebral. Je jich tolik, že ani nevíme, kterou dřív.

To byla jednou taková holčička, ta si neuměla hrát. Všechny děti si nějak hrály, ale ona nic; ne a ne a nemohla si na žádnou hru pro sebe vzpomenout. Děti, to si ani nedovedete představit: ta vám měla dlouhou chvíli! Jak ráno vstala, tak vám jen povídala: Co mám dělat? Na co si mám hrát? — No tak si hrej s panenkou a kočárkem. — S kočárkem ne, povídá ona, to se mně nechce. — Tak panenku oblékej; dej jí třeba novou zástěrku. — To se mně nechce, na to zas ona, to se mně dost nelíbí. A zas chodí a fňuká: Na co bych si hrála? Co mám dělat? — Tak si hrej s kostkami nebo s korálky nebo s vyšíváním. — Nechci, povídá zas ta holčička, s kostkami se mně nechce. — Tak tedy s korálky. — To mne také dnes nebaví. Co mám jen dělat? kuňká ona. — Tak tedy jdi ven a hrej si v písku. — S pískem se mně také dnes nechce, kňourá ta holčička. S čímpak já si mám jen hrát? — Tak s barevnými tužičkami, s obrázky, s nádobíčkem? — To mě také nebaví. Co já mám dělat? Já mám takovou dlouhou chvíli, já se nudím, vzdychá ta holčička. — Tak si hrej s dětmi na krám a na prodávání. — To se mně nechce, naříká ta holčička, co si neumí hrát. Co já mám jen dělat? — A tak vám to s ní šlo po celý den, nikdy jí žádná hra nebyla dost dobrá, a tak všude chodila a všude se pletla, ruce pořád složené vzadu, a tak si pro samé kňourání za celý den ani trochu nezahrála. — Ani trošičku jsem si dnes nepohrála, fňukala, když ji dávali

večer spát. No, a vidíte: druhý den to dělala zase tak.

Ta byla hloupá! A jak to s ní potom dopadlo?

No, ona zůstala pořád taková. Ona, když potom vyrostla a byla už veliká, tak zas jako dřív nevěděla, co dělat a s čím si hrát, teď, když byla veliká, nevěděla, co pracovat. Pořád měla dlouhou chvíli, ale do žádné práce se jí nechtělo a žádná práce ji nebavila. Byla z ní taková tlustá panímáma, kam si sedla, tam zůstala sedět jako pekáč a nic nedovedla pořádně vzít do ruky. Byl u ní převeliký nepořádek a špinavo, a ona mezi tím jen chodila a seděla a vzdychala, že má dlouhou chvíli, a přitom si na žádnou pořádnou práci ani nevzpomněla. Kačenka líná jí říkali lidé, nebo také Kačenka umbula, Kačenka na hniličko a Kačenka ňouňa, nebo jí také říkali „Mouchy, snězte si mě“. A to měla všechno z toho, že si zamlada neuměla hrát.

H r á t s i

A teď si budeme hrát!

A na co si budeme hrát?

Na honěnou!

Ne, na peška!

Na peška ne, budeme si hrát se stavebnicí.

Se stavebnicí já nechci, já si chci hrát na vlak.

Na vlak, to já si nehraju. Budeme dělat z písku bábovky.

To ne! Já chci nebe, peklo, ráj.

I ne! Já chci s kuličkami. Nebo míčem.

Ale ne! Na návštěvy a budeme vařit.

A víte co? Na kupce a na prodávání.

To já nehraju! Budeme si hrát s panenkami.

To si hrej sama! Budeme si hrát na školu.

Na školu ne! Raději na schovávanou.

Ne, na školu!

Ne, na schovávanou!

Já s vámi nehraju!

My s tebou nehrajeme, když jsi taková.

Aťsi!

My taky aťsi!

Ale, děti, tohle je nějaká hra? Tohle je hádání. Místo co byste si hrály, tak se hned začnete hádat. Kdyby se měli dospělí lidé takhle nad každou prací hádat, jako to děláte tady při hře vy, to by se jaktěživi k žádné pořádné práci nedostali. Ještě div, že se nezačnete prát!

Prosím, tady Frantík s Jardou se perou.

I vy kluci! Necháte se! Co se perete?

Prosím, on Frantík říkal, že ho Jarda šťouchl.

Ne, Jarda říkal, že ho Frantík šťouchl.

VZTEKLÁ LHOTA

Ne, Jarda mne šťouchl.

A když ne: Frantík mě šťouchl první.

Ba ne! Ty jsi začal.

Já jsem nezačal! Frantík začal.

Ale Jarda začal dřív!

Tak už se, kluci, neperte a nehádejte. Fuj, to je to ošklivé, to vám to nesluší. Budete-li se pořád hádat a prát, tak to s vámi dopadne jako s těmi dvěma kluky ze Vztekuté Lhoty.

Jak to bylo s těmi dvěma kluky ze Vztekuté Lhoty?

Nu, jak to s nimi bylo? Ti dva kluci byli takoví zlí a vzteklí, že se pořád hádali a prali a nechtěli si povolit. A tak si na to zvykli, že se pak pořád museli prát a nemohli přestat. Už se jim nechtělo, už je to moc bolelo, ale ti dva vzteklí kluci nemohli a nemohli v tom praní přestat. Už vyrostli a byli velcí, ale museli se prát pořád dál, pořád se bili a tahali za vlasy a pak za vousy, když už jim narostly, ale nemohli se pustit a prali se a prali pořád dál, už z toho byli celí roztlučení, ale pořád se ještě prali a prali ve dne v noci, ať svítilo slunce nebo se chumelilo, ať měli hlad nebo žízeň, a nikdo je nemohl dostat od sebe.

A kdy přestali?

Nikdy. To byli dva tak zlí a vzteklí kluci, že nikdy. Už jsou v pekle a asi se tam perou pořád dál. To měli z toho.

Prosím, my se už nehádáme.

Tak je to dobře, děti, a jděte si tedy pěkně hrát.

H r a n í

Co jsme to tu posledně dělali? — I ano, božínku, už vím: co bychom tu jiného dělali, než si hráli? Všude na celém světě, ať je jak chce širokánský, všude po celém světě, kde je právě v této chvíli den a svítí sluníčko, zrovna teď si dětičky hrají.

A na co si hrají?

Hrají si na všechno možné, zrovna tak jako vy.

A na co si hrají třebaš černošské dětičky?

Černošské dětičky? Ó jej, ty si hrají právě na takovou honěnou jako vy a hrají si na schovávanou a na černošskou zlatou bábu a mají své černošské říkanky a hrají si s kamínky, v písku a hrají si na všechno, co je jen napadne, zrovna tak jako vy.

A co čínské dětičky?

Čínské dětičky? Ty mají také takové hry jako vy a jako černošské dětičky. Všude na světě jsou děti stejné. Třeba kdyby se stalo, že by sem přišli nějakí čínští chlapečkové a černošské holčičky a ještě všelijaké jiné děti z nejrůznějších dalekých zemí, tak se všemi byste si mohly hrát, třebaš že byste si s nimi nerozuměly. Ve hře, panečku, si rozumějí děti všechny, i kdyby každé z nich mluvilo jinou řečí.

Jejej, to by bylo hezké, já bych si chtěla hrát s čínskými a černošskými a japonskými a eskymáckými kluky a holčičkami! Tak krásně bychom si hráli a pranic bychom se nehádali. — A mají černošské a eskymácké a ty všelijaké jiné děti také nějaké hračky? Mají třebaš panenky?

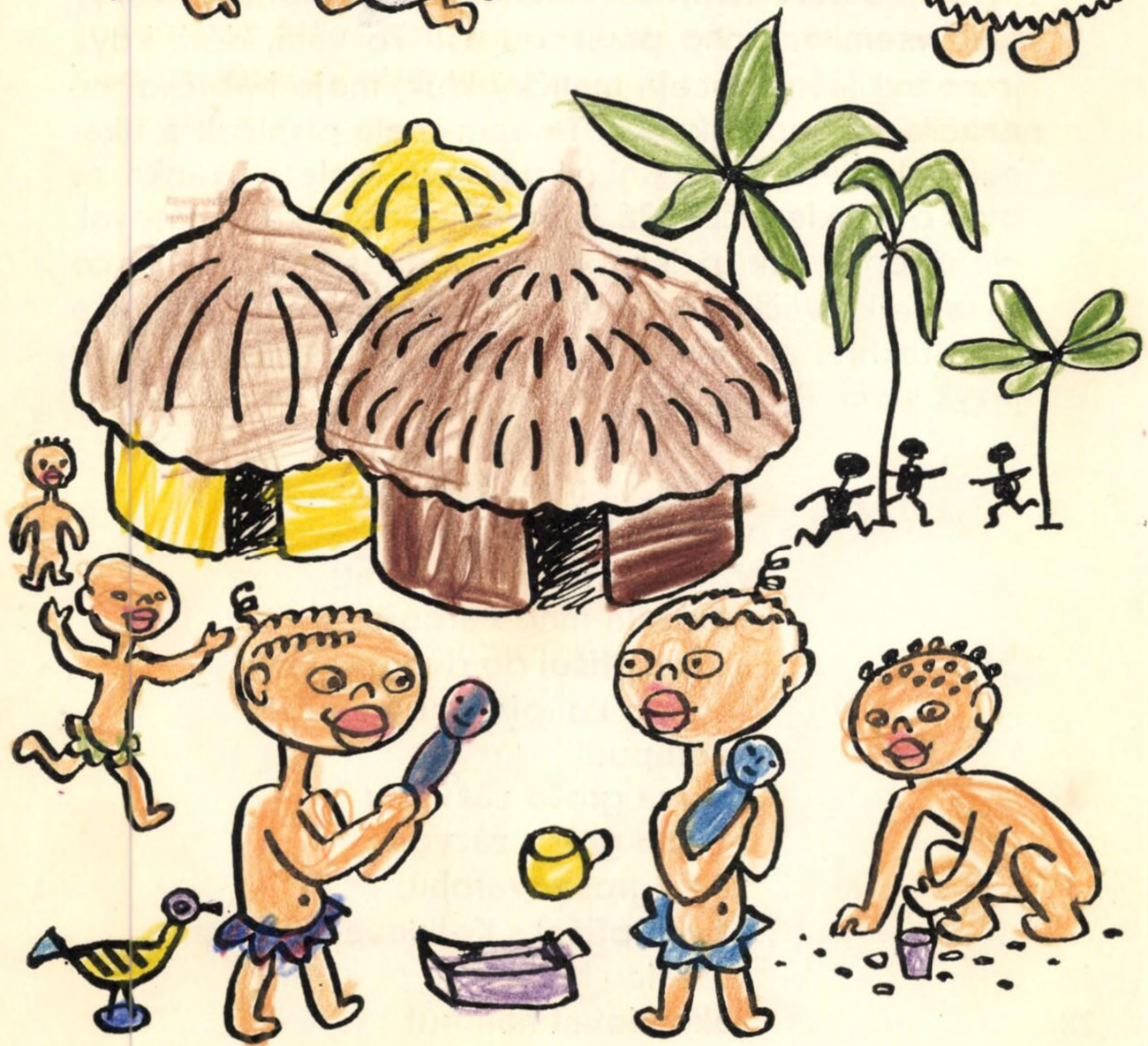
Mají panenky, mají, jakpak by neměly! To se rozumí, ony nemají takové veliké mrkací panny, co říkají Ma- 25

ma, ale mají panenky. Černošské děti mají panenky černošské, eskymácké děti mají eskymácké, japonské děti mají panenky japonské a všechny ty děti si hrají se svými panenkami, chovají je, houpají, oblékají, dávají jim jíst a někdy je třeba i bijí, zrovna tak, jak to dělají holčičky u nás.

A z čeho jsou ty jejich panenky dělané?

I — třeba ze všeho, z čeho to jen jde. Z hadříků, ze dřeva, z hlíny, z kamene, ze všeho, z čeho se dá udělat panenka. Jen si nemyslete, to už dětičky, které žily dávno a dávno, před mnoha tisíci a tisíci lety, měly také panenky, a děti, které budou na světě za mnoho a mnoho tisíc a tisíc let, také si tak jako vy budou s panenkami hrát.

P=

O Kejklovačce

Rrrrrrrrrrr!

Propána, to jsem se lekl! Já tady povídám a docela jsem při tom zapomněl, že jsou zatím velikonoce, a on to Ferda spustil na řehtačku.

Rrrrrrrrrrr!

I ty jeden Ferrrrrrrrdo! Necháš už toho řehtání, vždyť nám všem od toho prasknou uši! To vám, děti, když jsem byl ještě docela maličký kluk, moje babička mě naučila takovou říkanku. Ta vám znala písniček a říkanek, takové dnes už ani nikdo neví. Tahleta říkanka, ta byla o Kejklovačce. Já jsem si ji dobře zapamatoval, ale dodnes, jak už jsem starý, dodnes vám nevím, co to ta Kejklovačka je, co to asi tak mohlo být. Ta říkanka byla takhle, ale musí se říkat tak rychle, jak člověku jazyk stačí. Pak je docela pěkná:

Vzkázala mně Kejklovačka,
vzteklá hračka,
vzkázala mně kejklovat;
vzkázala mně Barbora,
abych přišel do dvora,
že mně koupí trenděmendě
hudli pudli
za dva groše zázvora;
za dva groše zázvora,
za tři groše tvarohu,
abych přišel s Kejklovačkou,
vzteklou hračkou,
zakejklovat nahoru!

0

Tak co myslíte, děti, co to asi ta Kejklovačka mohla být?

Třeba to mohla být pumpa.

Nebo mlýnek na kávu.

Anebo nějaký vysavač prachu.

Také to třeba mohla být nějaká zlá bába, možná, že čarodějnice, a ta si chtěla zatancovat.

Já nevím; ale myslím, že to nejspíš mohla být velikonoční řehtačka. Ta tak vztekle kejkluje a dělá ukrutný rámus.

Nemožnosti

My bychom chtěly slyšet ještě něco o černoších. Něco hodně zábavného.

Něco zábavného o černoších? Co by to tak mělo být?

Něco o tom, jak černoši žijí. Mají černoši také pohádky?

Mají, jakpak by neměli. Zrovna jako my: o králích a královnách, o dracích, o čarodějnicích a strašidlech, ale mají také moc rádi povídačky směšné. Oni se černoši moc rádi smějí. Takovým směšným povídačkám říkají jako my nemožnosti, nehoráznosti nebo přehnanosti, a to se jim moc líbí.

Povězte nám takovou nějakou nemožnost!

Tak poslouchejte:

Jeden muž, jmenoval se Mallem, šel do města. Cestou potkal jiného muže s klackem a ten mu povídá, může-li jít s ním. Pojď, máš-li chuť, řekl ten Mallem. Pak potkali myslivce a ten se chlubil, že umí dobře střílet, tak ho také vzali s sebou. Před městem byla veliká řeka, a protože bylo veliké sucho, bylo v ní málo vody, a tak tu řeku mohli beze všeho přejít. Zůstali v městě celý měsíc, ale pak už museli zase zpátky domů. Zatím mnoho pršelo, voda v té řece stoupla a nebyl tam žádný most, ani neměli žádnou loď. Z toho si nic nedělám, řekl ten Mallem. Vzal dva kusy papíru a položil je na vodu. Stoupl si na jeden papír, ten druhý, co měl za sebou, zase vzal a položil na vodu před sebe a tak to dělal, až se dostal na druhý břeh. Když to viděl myslivec, řekl si, že to také dovede. Vystřelil šíp do vody, stoupl na něj, vystřelil druhý šíp a zase na něj stoupl,

pak vzal ten první šíp a zase ho střelil před sebe a stoupl na něj a tak ty šípy na vodě sbíral a střílel a stoupal na ně, až přešel na druhý břeh. To je toho, povídal ten třetí muž s klackem. Vzal klacek a udeřil jím do vody a voda se hned přesekla a rozestoupla a on přešel řeku suchou nohou.

Cestou domů viděli jednu starou ženu, a protože měli hlad, ptali se jí, nemá-li něco k jídlu. I kdepak bych měla! povídá ta stará žena. Když jsem vás viděla z dálky přicházet, tak jsem se tak lekla, že jsem samým leknutím vylila studenou vodu do horké! Tak jsem teď všechno vylila na rohož, abych dostala tu horkou a studenou vodu zas od sebe.

Tak šli zas dál a blízko města viděli muže, který kopal studnu. Nemohl bys nám prodat něco k jídlu? řekli mu. Nemohu, povídá ten muž, co kopal studnu, nemám na to čas. Ono tu je moc horko, tak stěhuju svou studnu tady do stínu toho stromu; až slunce zapadne, tak ji zas donesu semhle zpět.

Tak takové jsou ty černošské směšné povídačky. Vypravují si takové nemožnosti a pak ten vypravující dává hádat, kdo z těch lidí byl nejšikovnější: zdali ten s těmi papíry, nebo ten myslivec, či ten s tím klackem, nebo ta žena, co dělila horkou a studenou vodu od sebe, či ten strejda, který stěhoval tu svou studnu. Kdo je hloupý, ten si myslí, že to nejsou nemožnosti, hádá a všichni se mu pak smějí. Takhle tedy černoši spolu žertují, a to jim musíme uznat, že to umějí a že to mají dobře vymyšleno.

Příhody

Ach jemine, děti, zase mám povídat! Pořád povídám jen já a vy nic; kdepak se toho potom pořád mám nabrat! Chtěl jsem, abychom si povídali něco o škole, ale zatím jsou vánoce a vy máte prázdko a žádná škola není, a já teď nevím o čem. Povídejte něco vy!

My nic nevíme.

A to by bylo pěkné! Copak jste nikde nic zábavného neviděly a neslyšely?

Ne.

Já ano, já ano! křičí Frantík. Já jsem něco zažil. Takovou příhodu! To jste nikdy neviděli!

Ajajaj, a co to bylo?

Včera byl veliký vítr a jednomu pánovi odletěl s hlavy klobouk! A on ho honil.

Co, ten klobouk honil toho pána?

Hihi, to ne, ten pán honil toho klobouka. On se kutálel po cestě tak rychle jako motocykl.

Kdo, ten pán?

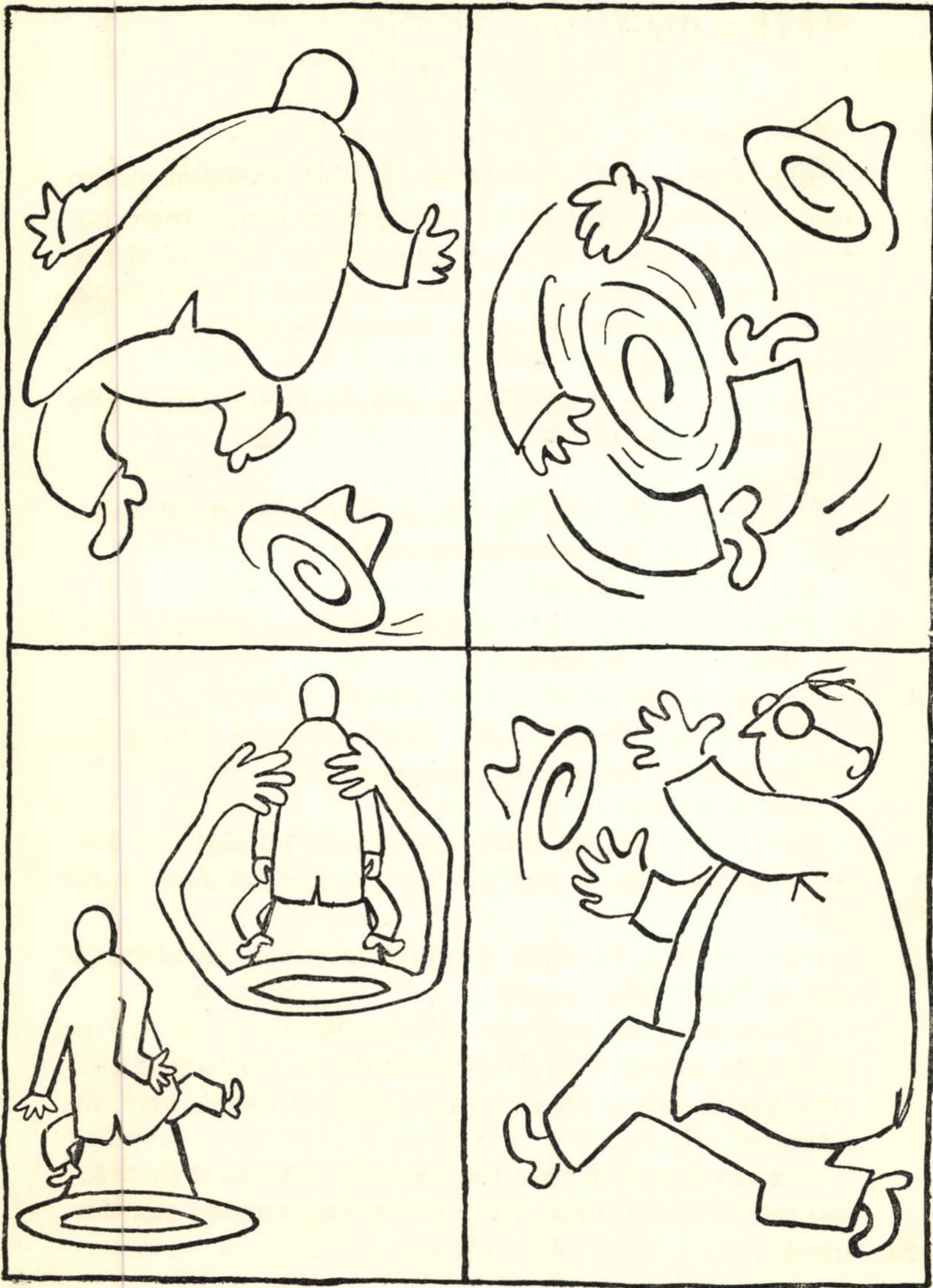
Hehe, ten pán se nekutálel, to se kutálel ten klobouk. A pak si ho narazil na hlavu a povídal: Zatrpený vítr!

I co to říkáš, Frantíku, ty lžeš! Že by si ten klobouk dal na hlavu toho pána?

Hoho, jejej, že by si dal klobouk na hlavu pána! Přece pán si dal na hlavu toho klobouka. Tak, a teď drž! povídal. A tak si ho potom přidržoval rukou, aby mu neuletěl.

I nepovídej, Frantíku, tos neviděl: jakpak si přidržoval ten klobouk rukou toho pána, aby mu ten pán neuletěl!

A

Haha, pane Čapek, vy jste nějaký pleticha! Ten klobouk si přece toho pána nepřidržel, ale pán klobouk.

Aha, to se ten pán jmenoval pan Klobouk?

Chichi, vždyť vy to víte, vždyť ten pán, to nebyl žádný pan Klobouk, to jste byl vy. Uletěl vám klobouk a to je ta příhoda, kterou jsem včera zažil.

No počkej, Frantíku, ty na mne všechno povídáš, to já také něco o tom povím. Tak tedy já jsem onehdy zažil takovouhle příhodu. Jdu po cestě a teď vidím, jak se na kraji cesty v nahrabané hromadě něco třepetá. Koukám, koukám a povídám si, co to tam z té kupy roste za bodlák? A hádejte, děti, co to bylo? Frantík to byl, až nad kolena v tom blátě.

No jo, pane Čapek, já jsem skočil na tu hromádku a myslil jsem si, že je to tvrdé a že mě to udrží. A zatím to bylo měkké bláto.

A jakoupak příhodu jsi zažil potom doma? Copak tomu říkala maminka?

Hm — nic. Řekla jen, že jsem uličník.

Nu, tak to teda ta příhoda ještě dobře dopadla. To si přitom musím vzpomenout, jaké za našich časů bývaly výprasky. Tehdy to bývalo přísnější než teď. A tak jsem jednou něco provedl, jaká darebačina to byla, to si teď už ani nepamatuju, a babička mně povídá: No počkej, Pepíčku, však ty dostaneš co proto, až přijdeš domů! Jémine, řekl jsem si, tohleto dopadne špatně, to na mne čeká maminka s rákoskou.

Tak jsem si vlezl ještě na chvíli na půdu a pak — však už jsem měl hlad na svačinu, odšoural jsem se odhodlaně dolů. Už to tak bylo: maminka na mne čekala s rákoskou. Copaks to zase, ty kluku darebná, provedl? A přetřela mě tou rákoskou přes záda. Udělalo to: Krak! Maminka naklonila hlavičku na stranu a

Q/N 1

poslouchala jako ptáček, zavrtěla s ní a dala mi tou rákoskou ještě jednu. A zase to udělalo: Krak! Maminka se udivila ještě víc: Vždyť ty jsi, kluku, jako ze dřeva! A švihla mě tou rákoskou do zad potřetí, aby viděla, co to bude dělat. Udělalo to zase: Krak! Tak se mně podívala pod kabát, co to vlastně se mnou je. Já jsem četl něco o těch rytířích, jak na sobě nosili takové to brnění a ty krunýře do boje, a tak jsem si na záda pod kabát nastrkal noviny a víko od staré škatule, aby mě ten výprask tak moc nebolel. Proto to pod tou rákoskou dělalo potom takový rámus.

A co tomu říkala maminka?

Zasmála se a zbytek trestu mně už pak odpustila. A co si to tam, vy dvě holky, spolu šeptáte?

Hihi — nic, prosím.

Jakpak ne: něco jste si šuškalý; jen s tím ven!

Hihi — ale musel jste být, pane Čapek, také nějaký veliký nezbeda.

Ba, ani ne zrovna tak velký. Tehdy se víc trestalo. Ale rákoska — té jsem se bál. Ono to s ní moc štípalo. — Sláva, a už to mám!

Co? Kde? Pusťte! Ukažte! Já nic nevidím! Co to má pan Čapek?

I nic, netlačte se tak na mne, v ruce nic nemám, zatím jen v hlavě. Zatímco jsme si povídali, tak jsem si na něco vzpomněl. Jsou vánoce, tak si tedy budeme povídat něco vánočního. Už jsem si to vymyslel.

Tak honem, povídejte! A o čem to bude?

No tak — bude to

O v á n o c í c h, k t e r é n e c h t ě l y b ý t

Tak poslouchejte.

Byl jednou takový rok, nu, za nic ten celý rok nestál. Pánbůh ví, co to tehdy do lidí vlezlo, ale všichni byli v tom roce nějak — mrzčí. Byli zlí, závistiví, jeden druhému nic dobrého neudělal, inu, nějaké mizerné to v tom roce na celém světě bylo. A děti — děti, ty zvlášť v tom roce byly nějak špatné a protivné. Nechtěly se česat a mýt, nechťelo se jim chodit do školy, vybíraly si v jídle, byly hádavé a ubrečené, líné a nepořádné, nedávaly ve škole pozor, ošklivě psaly a špatně počítaly a dělaly do sešitů kaňky, nadávaly si a říkaly škaradá slova a zlobily rodiče, nu, vůbec tedy byly v tom roce náramně nevydařené. Moc špatně to tehdy na světě vypadalo a tak to bylo v lednu i v únoru, v březnu i v dubnu, v květnu a červnu, v červenci i v srpnu a ještě pak i v září, v říjnu i v listopadu, a pořád to s těmi lidmi a dětmi nebylo lepší. A už tu byl prosinec a bylo to, zvlášť s těmi dětmi, ještě spíš horší. A tu se stalo, že si vánoce řekly: Tak vida, už je tu prosinec a v prosinci mají být vánoce. Ale lidé jsou nedobří a děti čím dále tím protivnější; ani se už dívat na to nemůžeme. Když je to letos s lidmi i dětmi na světě tak špatné, tak jim to za trest uděláme tak, že nepřijdeme, že žádné vánoce letos nebudeme. A tak si to ty vánoce umínily, že v tom roce nebudou.

Nu jak! Docela prostě: bylo to v novinách. Ty vánoce daly oznámení do novin:

Ctěnému obecenstvu!

Oznamujeme, že za příčinou lidské i dětské špatnosti letos žádné vánoce nebudeme.

S veškerou úctou

V á n o c e

Á, panečku, tohle byla rána! Už několik dní před Štědrým večerem to začalo vypadat nějak divně. Sníh nebyl, žádné sáňkování, na lyže ani pomyslení, pořád jen pršelo, černo a samé bláto.

Aha — a lidé se lekli, že?

Ba ne, nic se nelekli, takoví byli lidé v tom roce špatní, že se nelekli a řekli si: Nechtějí, ať si žádné vánoce nepříjdou, z toho my si nic neděláme. Však my si uděláme vánoce sami. A tak to také udělali; nic si z toho nedělali, že vánoce nechtějí být, a nakoupili si vánočních stromečků, ověsili je stříbrem a cukrovím, nakoupili všelijakých dárků a dali je pod stromečky a strojili si štědrovečerní večeře a dělali to všecko tak, jako kdyby vánoce byly, ačkoliv vánoce nechtěly být.

Tak to přece nebylo těm vánocům nic platné, že nechtěly být, když si lidé udělali vánoce sami.

Ba ne. Vánoce se na všechny ty přípravy dívaly z dálky a řekly si: Jen počkejte, však uvidíte, zda se vám to bez nás tak vydaří, jako kdybychom to byly my.

A také že ano: tyhle vánoce, při kterých vánoce nechtěly být, dopadly v tom roce opravdu nějak naničovatě.

A jaké tedy byly?

40

No, tak jen považte: Hospodyně zadělaly na vánoč-

ky, ale vánočky se jim pak rozbředly, že byly placaté jako rohožka přede dveřmi; nebo byly tuhé a brouskovaté jako mýdlo a jako gumová podešev; nebo se jim spálily a byly černé jako uhel. A rybí polévka byla hořká a ryba byla navrchu spálená a uvnitř syrová a měla pětsetkrát víc kostiček než jindy. A jablkový závin kuchařky dvakrát solily a nebyl vůbec k jídlu. A krocan — do spíže vlezla kočka a ožrala na něm prsíčka, to nejlepší. A vánoční cukroví jim spadlo na zem a do škopíčku s vodou špinavou od podlahy, zrovna když je nejlépe vypečené vyndávali z trouby.

Ale přece měly děti aspoň stromeček a dárky!

Měly, ale také jak to dopadlo!

Jak?

Svíčky na stromečku vůbec nechtěly svítit, jenom čmoudily a moc to smrdělo. Překotil se na zem a všechno se na něm rozbilo. Cukroví bylo štiplavé. Ořechy byly prázdné nebo červivé. Jablka byla uvnitř shnilá a pomeranče kyselejší než ocet.

A co dárky?

S dárky to také dopadlo špatně. Panenkám se hned odlepily vlásky, spadly jim hlavičky, odtrhla se ručička nebo nožička. U vlaků a aut se hned klukům rozlámala kolečka a nechtělo to jezdit. Děti si nedaly dobře pozor, zamotaly se a šláply si do nádobíčka, rozsedly si kuchyňky, pokojíčky a loutková divadla. Do knížek si umazanýma rukama nadělaly mastné skvrny. Nové šaty si pokecaly inkoustem. Gumové míče jim hned praskly. Na každém dárku se něco pokazilo. A lidé a děti si řekli: To se nám ty vánoce nepovedly. To nebyly žádné pořádné vánoce. Musíme se napřesrok polepšit.

A polepšili se?

Polepšili se. Lidé byli hodnější, a děti také byly poslušnější a lepší. A na druhý rok se už vánoce na ně 41

nezlobily a přišly a dopadlo to všechno dobře. A od těch dob už přišly vánoce každý rok a vždycky na nich bylo mnoho pěkného, rok jak rok, pokud vy, děti, pamatujete.

070

Jak je svět zařízen

Honem, copak bych vám tak povídal, co by vás bavilo?

Povídejte nám třeba — nu — třeba povídejte, jak je svět zařízen.

Jak je svět zařízen? Copak bych to mohl všechno vypovědět! To bych vám musel povídat od rána až do večera, od večera zase do rána, dneska, zítra a pozítří, letos a napřesrok, pět let bych musel povídat a ještě by to nebylo všechno pověděno, a třeba osm let a ještě bychom nebyli na konci, a kdybychom si ještě čtyři roky přidali, ani pak ještě bychom to všechno nevěděli, jak je svět zařízen. Na to právě je škola a potom ještě všelijaké jiné školy, abyste se tam, děti, pěkně všechno po pořádku dověděly. Proto přece musíte chodit do školy, abyste se tomu všemu naučily a něco o tom věděly.

Ale my bychom to chtěly vědět hned a — to by byla legrace — pak bychom ani nemusely chodit do školy! A vůbec — my bychom udělaly svět docela jinak, jinací, než jaký je.

A jak jinak byste, děti, ten svět udělaly?

Nu — jinací, zábavnější.

Tak jak bys ty, Frantíku, ten svět jinak zařídil?

Hm, dobře. Já bych chtěl, aby lidé nemuseli nic dělat a aby všechno za ně udělali skřítkové. Lidé by ráno vstali a už by měli šaty a boty vyčištěné od skřítků, snídani uvařenou a oběd by za ně udělali skřítkové a večeri taky, všechno, všecinko by ti skřítkové udělali.

A co by dělali lidé?

Lidé? Nic. Jenom by si pořád hráli a měli by se dobře, protože by jim museli sloužit ti skřítkové.

22

To bys tomu, Frantíku, moc nepomohl. Lidé by nedělali nic, na nic by ani nesáhli, a zato by za ně museli pracovat chudáci skřítkové. Nebylo by ti pak těch skřítků taky trochu líto? A co kdyby si pak jednou ti skřítkové řekli: Když lidé nedělají, my také nebudeme nic dělat! A když by se pak sebrali a odešli někam pryč a nechali by tu lidi, ať si lidé sami pomohou, jak dovedou, a lidé by nic neuměli a nedovedli by žádnou práci vzít dobře do ruky?

To já, povídá Mirko, bych to na světě zařídil tak, že by všichni lidé mohli létat ve vzduchu. Že by létali v aeroplánech, v balónech nebo že by měli křídla a letěli by si, kam by chtěli. Panečku, já bych lítal!

A co kdybys ve vzduchu zabloudil?

Hehe, jak bych tam mohl zabloudit, když ve vzduchu nejsou žádné lesy?

Snadno. Letěl bys třeba moc vysoko a daleko a pak už bys kolem sebe nic neviděl, všude dokola by byl jen vzduch a vzduch, žádná cesta, žádná ulice ani domy, a ty bys už pak ani nevěděl, na kterou stranu se vrátit. A tak bys tedy ve vzduchu zabloudil a netrefil bys už domů.

Hm — to já bych tak vysoko a daleko nelétal a vzal bych si s sebou vždycky maminku.

Ale maminka by možná neměla čas; třeba by musela vařit.

Tak to by teda mohlo být na světě zařízeno tak, že všechny věci by byly z jídla. V řekách by teklo mléko a káva a ve studních by byla polévka a na stromech by rostly buchty a pečené maso, domy by byly z perníku a z dortů a skály by byly z cukru.

A fuj! To by potom lidé ani nebyli jako lidé, to by nad vším tím jídlem létali jako mouchy! Možná, že by se tak z lidí staly veliké mouchy a žádní lidé by pak

0

vlastně ani nebyli, jenom takové veliké mouchy. To by se jistě mamince nelíbilo; ta by jistě nechtěla lítat jako moucha nad bábovkou. A tatínek? Tatínka by maminka lítat nenechala taky.

Víte co, povídá Alenka, to já bych svět zařídila docela jinak. Já bych ho zařídila tak, aby všude byly peníze a každý by si jich mohl vzít, co by chtěl, a lidé by pak nemuseli pracovat. Každý by si za ty peníze koupil, co potřebuje, a když by pak už žádných peněz neměl, tak by šel a vzal by si zas peníze nové a zas šel vesele kupovat.

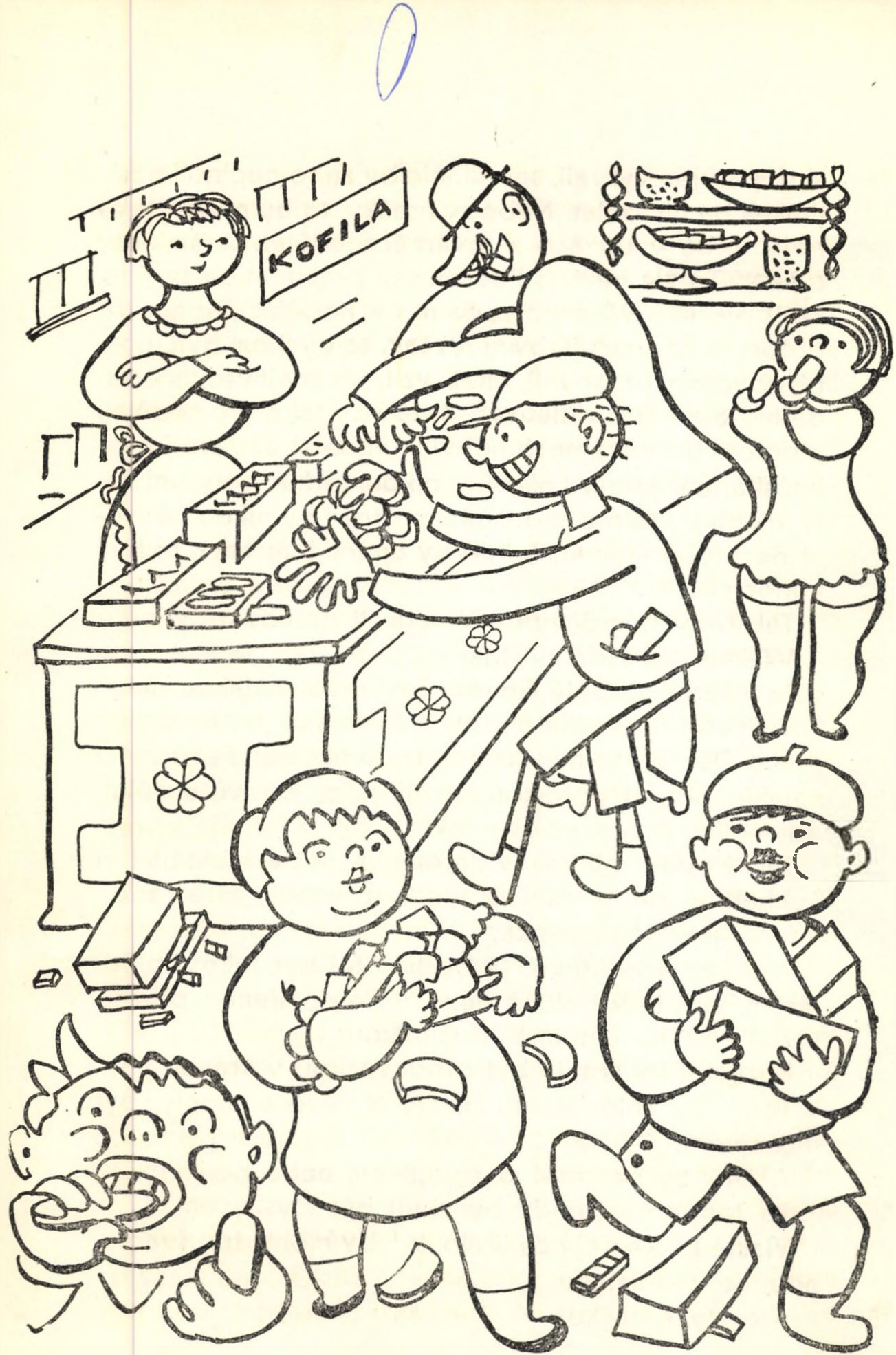
A co kdyby byl někdo takový zlý a nepřejícný, že by všechny ty peníze posbíral sám pro sebe a pořád by chodil a sbíral je jen pro sebe a jiným lidem by pak už žádné nenechal?

Tak víte co? povídá Alenka. Tak by to mohlo být tak, že všechno na světě by bylo zadarmo. To by bylo ještě lepší! Člověk by šel třeba do hračkářského krámu nebo do cukrářství a vybral by si, co se mu líbí a na co má chuť. A pak by řekl „Má úcta“ a lidé v krámu by také řekli „Má úcta“, nikdo by nic nemusel platit a zas by si šel někam do krámu pro boty nebo pro šaty, a tak by to bylo všude, že by všechno, všecinko bylo zadarmo a lidé by nemuseli pracovat.

Hm, a co ti lidé v těch krámech? To je, Alenko, přece také práce po celý den, a ti ostatní by nedělali nic, jenom by chodili a vybírali si zadarmo, co by se jim ráčilo.

No přece, tak tedy ti lidé v těch krámech by také měli všechno zadarmo a vybrali by si všude, co by chtěli!

Ale vždyť přece by všechny ty věci musel někdo urobiť! Museli by přece nějakí lidé časně ráno vstávat a ty rohlíky a to cukroví upéci pro ty ostatní, kteří by

si to pak jen vybrali, snědli, nic by za to neplatili a nemuseli by nic dělat. Nebo ty hračky, to by museli také nějakí lidé v dílnách a továrnách udělat. A šít boty a šaty! To by někteří lidé museli pracovat za ty jiné, kteří by měli všechno zadarmo a nedělali by nic. To potom ti, co pracují, by si řekli: A to bychom byli hloupi, abychom pracovali, když ti ostatní mají všechno zadarmo a nemusí dělat nic! A tak by také nic nedělali a potom by v krámech nebylo žádné zboží, ani jedna houska, ani jedna kokoska, nikde žádné boty ani šaty, nikde by se nic nedostalo, protože by nikdo na světě nechtěl pracovat. A lidé by umřeli hladem a byl by konec světa.

Tak tedy by všichni lidé museli pracovat!

Však to také dělají! Maminka pracuje, tatínek pracuje, každý dospělý člověk musí dělat nějakou práci. I děti pracují; chodí do školy, učí se, a to je přece také práce. Děti přece musí chodit do školy, aby se něčemu naučily, aby až dorostou, uměly něco na světě dělat, aby uměly pracovat.

Já, až budu velká, povídá Alenka, já bych chtěla být kuchařkou nebo paní doktorkou, nebo ještě raději vdaná, jako je maminka.

A já, povídá Mirko, já bych chtěl být takovým šoférem, co lítá v balóně nebo v aeroplánu.

A Věrka by chtěla být učitelkou.

Boženka by chtěla být prodavačkou v krámě.

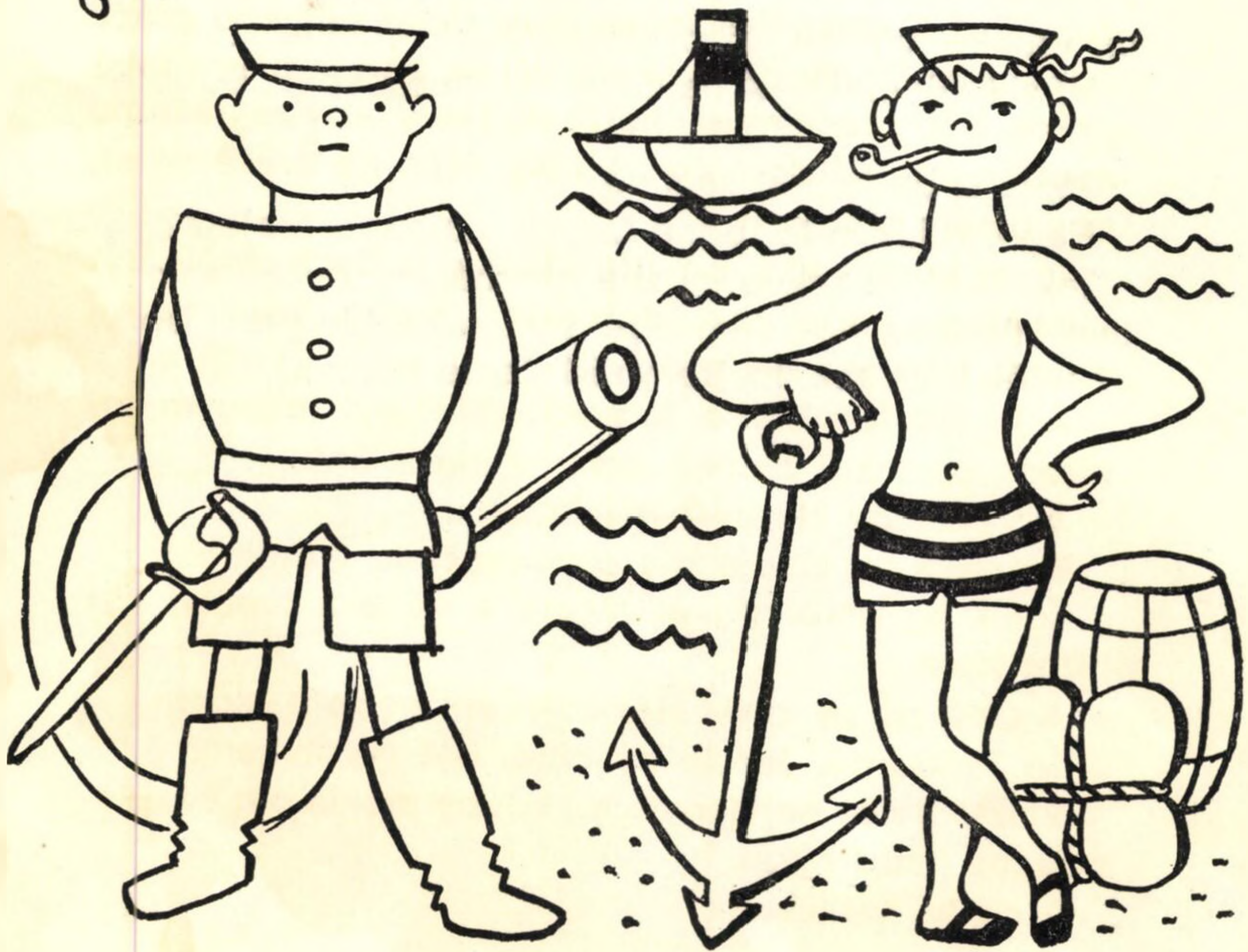
Toník by chtěl stavět mosty a věže a tunely, být inženýrem.

A Otík by se chtěl stát vojákem nebo hasičem.

To Jenda ne. Jenda by chtěl být myslivcem.

Vlastě by se nejvíce líbilo, kdyby mohla být švadlenou, ne, modistkou.

50 A co ty, Karlíčku?

Já bych chtěl být ten pán, co je nahatej!

Jakým nahatým pánem bys chtěl být?

Jako jsem viděl na obrázku, byli takoví páni, jenom plavky měli.

Aha, zápasníkem, nebo snad plavcem?

Ano, plavcem, anebo kapitánem, nebo námořníkem.

Tak víte co, děti? To už musíte s tím vším začít, abyste se tomu všemu brzo naučily. Necháme už povídání a jděte si hrát.

Ano, hrát, pojděte si, děti, hrát — — ale na co?

Hrajte si na vaření, s panenkami, větrníčky a s drakem, hrajte si na školu, na prodávání, stavte si v písku tunely a města, nebo si hrajte na vojáky, na hasiče a na myslivce, na šití s hadříčky a na vlak, hrajte si na loď a na závody, ó jejej, děti, to je na světě nějakých her na všecko, čím se, až budete veliké, chcete stát!

Už si hrajeme! — A na co vy si, pane Čapek, budete hrát?

Já, já si budu hrát sám na sebe.

Hehe, a jak si to, pane Čapek, na sebe hrajete?

Jak? Takhle: zakouřím si a přecházím chvílku sem a tam. Hled'me, povídám si při tom, tak tuhle práci jsem už udělal; nu tak, to jsem rád, že je hotova!

Ještě o světě a nehodných dětech

Víte co, děti? Posledně jsme si tu povídali, jak by to mělo na světě vypadat, když by v něm bylo všechno uděláno tak, jak by si to přály děti. Tak teď si zas povíme, jak bychom si svět představovali my dospělí, aby byl co nejlepší.

Vždyť je svět takový, jaký jej chtějí mít ti dospělí, povídá Alenka; celý, celičký je takový, všude a ve všem je takový, jak jej chtějí mít velcí lidé.

Ba ne, není docela takový a ledacos by v něm mohlo být jinačího, lepšího; ledacos by si to tu na světě ti dospělí jinak přáli.

A co by si ti dospělí lepšího přáli? Nu, tak řekněme, zrovna by si přáli, aby děti moc nestonaly, aby byly zdravé a veselé, ale přitom zase ne tuze moc rozpustilé a neposlušné. A aby se ve škole dobře učily. Pak by se nám dospělým hned o něco víc na světě líbilo.

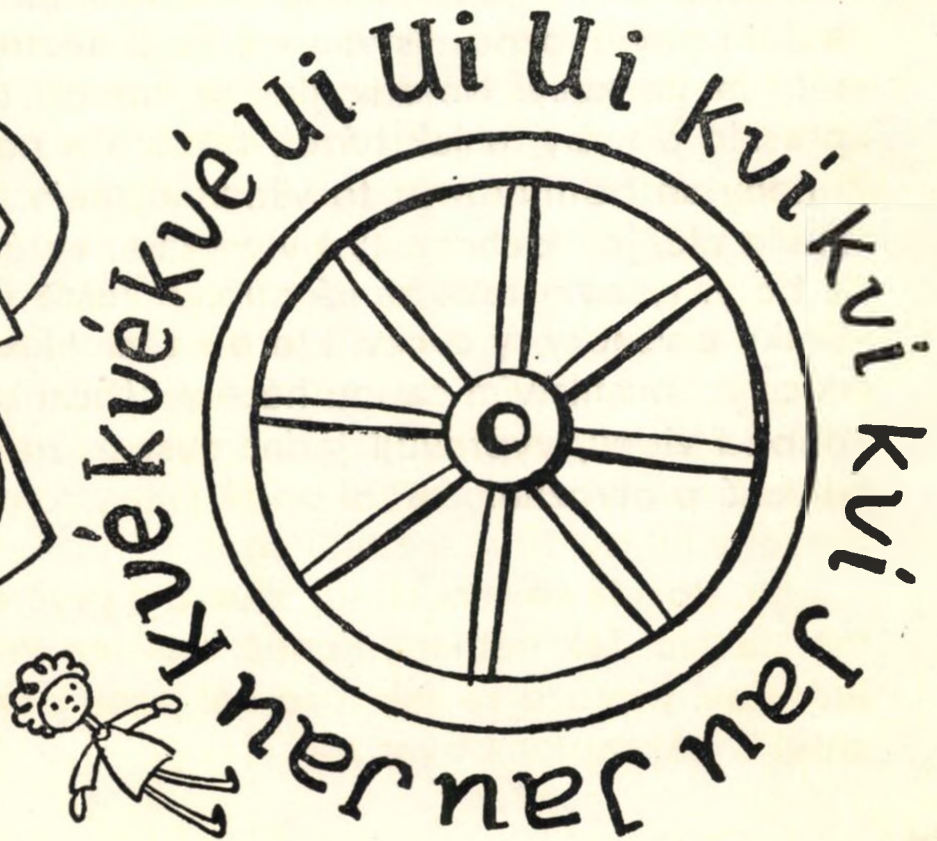
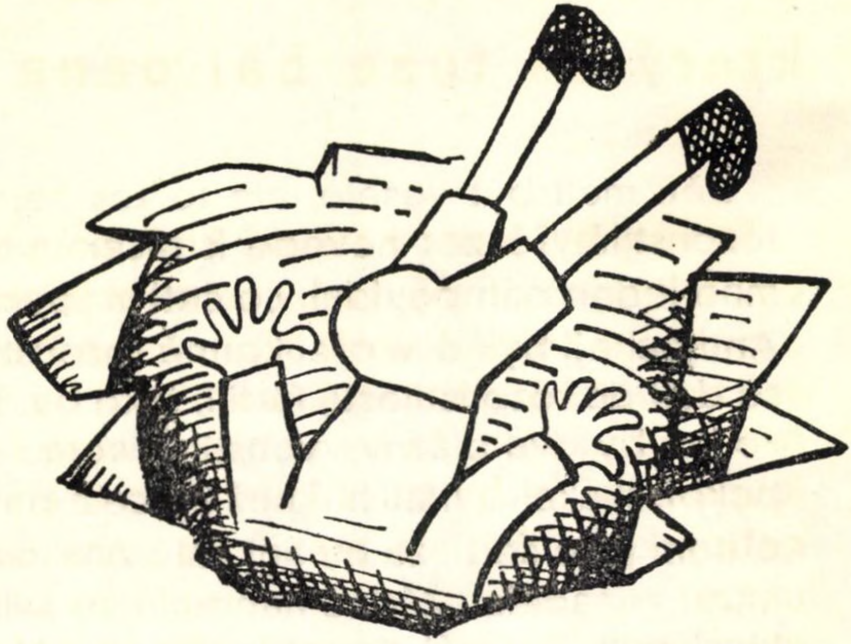
Ale vždyť my někdy rády stůněme! povídají děti. Máme se při tom dobře, všichni se s námi mazlí a v postýlce máme plno hraček.

To je pravda, některé děti umějí pěkně stonat, jsou při tom trpělivé a hodné, ale jiné děti zas ne. Takové děti, které neumějí pěkně stonat, ty nechtějí užívat léky, že prý léky nemají dost dobrou chuť, nechtějí dost kloktat, bojí se pana doktora a vůbec jsou tak hloupé a protivné, že se potom ani nemohou dobře uzdravit.

O klukovi, který se tuze bál pana doktora

To vám byl jednou takový kluk, no, protivný kluk to byl, takový protivný, že by se mohl jmenovat Protislav a mohli by ho také volat Proťa nebo Protík, a ten kluk se tak tuze bál pana doktora. Jindy, ha, jindy, to dělal hrdinu, draka prý že by se nebál, obra že by přemohl, loupežníka že by bacil kamenem a ani trochu že se nebojí kominíka; ale otevřít na pana doktora pusu a ukázat mu jazyk nebo mandle, to se bál. To ho živou mocí nemohl nikdo přinutit, aby se nebál a pusu pořádně otevřel! Ale tomu klukovi se jednou začal kazit zoubek. Tak s ním šli k panu doktorovi, aby mu ten zoubek spravil a zaplomboval. Ale kluk se tak bál, že nechtěl otevřít pusu. Ne a ne a že ji neotevře, bránil se až hanba, a tak mu pan doktor nemohl ten zoubek spravit a šlo se s nepořízenou domů. Ale co pak bylo! Zub se kazil čím dál víc, bolel, dělala se v něm pořád větší a větší díra, ale kluk ne a ne a že se pana doktora bojí a že pusu neotevře. Díra v zubu byla čím dál tím větší a pořád větší a větší, až se z ní udělala hotová propast. A ten kluk se jednou při chůzi nějak nešikovně ohlédl a nedal pozor na cestu, a tak klopýtl a bác! už tu byl malér: spadl do té jámy, co měl v zubu, zmizel v ní, byl pryč a ztratil se.

Ano, docela se v ní ztratil, kluk byl pryč a jen ta jáma zůstala! Tak neblahý konec vzal ten Proťa neboli Protislav, protože se tak tuze bál pana doktora a nechtěl si dát zaplombovat zub.

O příliš rozpustilých klucích

Děti mají být veselé, ale to zas ne, aby byly příliš rozpustilé. To zas nevede k ničemu dobrému. Tuhle mně jeden pán povídal, co četl v novinách: Ve městě Antijocheji byli dva přeukrutně rozpustilí kluci. Ti když se dali do rozpustilosti, řádili, jako by byli pořčení, jako kdyby dva blázny vypustil. Nikomu a ničemu nedali pokoj, skákali a lítali hůř než opice a povykovali a řvali přitom jako čerti, že by ani celý zvěřinec takového rámusu nenadělal. Žádné napomínání nebylo nic platné; kluci byli čím dál tím rozpustilejší. Neznali ve svém rozpustilství žádné míry, až jednoho dne se stalo, že toho rozpustilství přebrali. Řádili, skákali a povykovali tak nadpřílišně, že to už tělo a huba nemohla vydržet, a oni samým rozpustilstvím vybuchli, roztrhli se, rozletěli se na kusy. Nejdřív jim to od přílišného křiku prasklo u huby, a jak házeli rukama a nohama, ruce i nohy se odtrhly a už to všechno lítalo. Z kluků nezbylo nic, jen kalhoty, ty byly vzadu celé rozflákané, a boty, ty byly také samá díra. A ještě ty kalhoty a botky a všecky ty cucky, které z těch kluků zbyly, samým rozpustilstvím sebou házely. Všichni, kteří tento případ viděli, vypravují jednomyslně, že to byla podívaná přehrozná.

D-

O kničlavé holčičce

Tak to je. Děti mají být čiperné a veselé. To zas byla jednou taková holčička, ta byla pořád taková rozvrzaná, ubručená, rozbrečená, no — nic pořádného s ní nebylo. Nebyla ani trochu veselá a dobré mysli. Jak se jí něco sebemenšího stalo, jak jí něco sebemenšího nebylo vhod, hned se dala do ukrutného breku a ječela a kničela a kňourala, až to všem lidem ušima trhalo. Takové nabrečené a ukničené dítě, to je na světě tuze protivná věc. Bydlil tam nablízku jeden pán a ta holčička pořád tak kničela a brečela a toho pána to moc rušilo, protože nemohl klidně číst ve svých kouzelnických knihách, a on už nemohl to ustavičné kničení a brečení vydržet, a tak se na to moc rozzlobil, že bez dlouhého rozmýšlení proměnil tu holčičku, víte v co? No bože, to přece není tak těžké uhodnout: proměnil ji v kničlavé kolo u vozu! V takové kolo, co vrže a skřípe, kňourá a kničí a kničí. Tam si může kňourat a kničet jak chce. A když to kolo už moc kviká a skřípe, tak tam dají trochu smradlavého oleje nebo kolomazi. No, já nevím, jak jí ta kolomaz chutná! Tak když uslyšíte u nějakého vozu šeredně vrzat a skřípat kolo, to tedy je v něm zakleta ta ubrečená a ukničená holčička.

Jak se nevyplácí neposlušnost

Ona neposlušnost také není pěkná vlastnost; neposlušné děti jsou něco zrovna tak nemilého, jako nepovedené jídlo, jako mýdlo, které nechce mydlit, jako mluvící panenka, která nechce mluvit, jako píšťalka, která nechce pískat, a jak zlámaná koloběžka. Podle toho to s nimi pak dopadá: nikdo o ně nestojí a užitek z nich není na světě žádný. Byl jednou jeden neposlušný kluk, tak neposlušný, že naschvál neposlechl, když se na něm něco žádalo. Rodiče s ním měli velké trápení. Představte si, jak byl neposlušný! Když jel ve vlaku a bylo tam na okně napsáno: Nenahýbati se ven!, schválně se nahnul a ulítla mu čepice a div mu protijedoucí vlak hlavu neutrhli. Když bylo v parku na lavičce napsáno: Pozor, nesedejte!, schválně si na lavičku sedl, a co z toho bylo? Přilepil se a celý se umazal barvou, protože lavička byla čerstvě natřena. A když někde na vratech stálo: Pozor, auto!, schválně nedal pozor a jednou do něho narazilo auto a mnoho nescházelo a bylo by ho přejelo a zmrzačilo. Ještě měl dost štěstí při té své neposlušnosti ten kluk. Ale jednou se mu ta jeho neposlušnost přece nevyplatila. Paněčku, ten při tom prodělal, že ho to pak dlouho mrzelo.

To bylo takhle: Šel jednou po ulici a teď slyší, že někdo za ním volá: „Hej, chlapečku, poslouvej...“

„Akorát nepočkám,“ řekl si ten kluk a běžel dál.

A zase to za ním volalo: „Hej, chlapečku, poslouvej...“

„Naschvál nebudu poslouchat,“ řekl si kluk a běžel dál.

Potřetí někdo za ním volal: „Chlapečku, tak počkej...“

„Nic nebudu čekat a poslouchat,“ řekl si kluk. Jen se tak ohlédl a vidí, že tak na něho volal nějaký starý pán s dlouhými bílými vlasy. A pak zas ten neposlušný kluk běžel dál a ten starý pán se ho už nedovolal.

No dobře.

Ale on to byl moc hodný pán, který si toho dne umínil, že prvnímu chlapci, kterého potká, koupí kopací míč. Proto na toho kluka tak volal. Ale neposlušný kluk nechtěl počkat, a tak o míč přišel.

Tak se někdy nevyplácí neposlušnost; takový neposlušník se ani nenaděje a už má najednou ze své neposlušnosti škodu. A těžko něco napravovat, když už je pozdě; to je stará zkušenost a veliká pravda, každé dítě vám to potvrdí.

A o těch, co se neučí

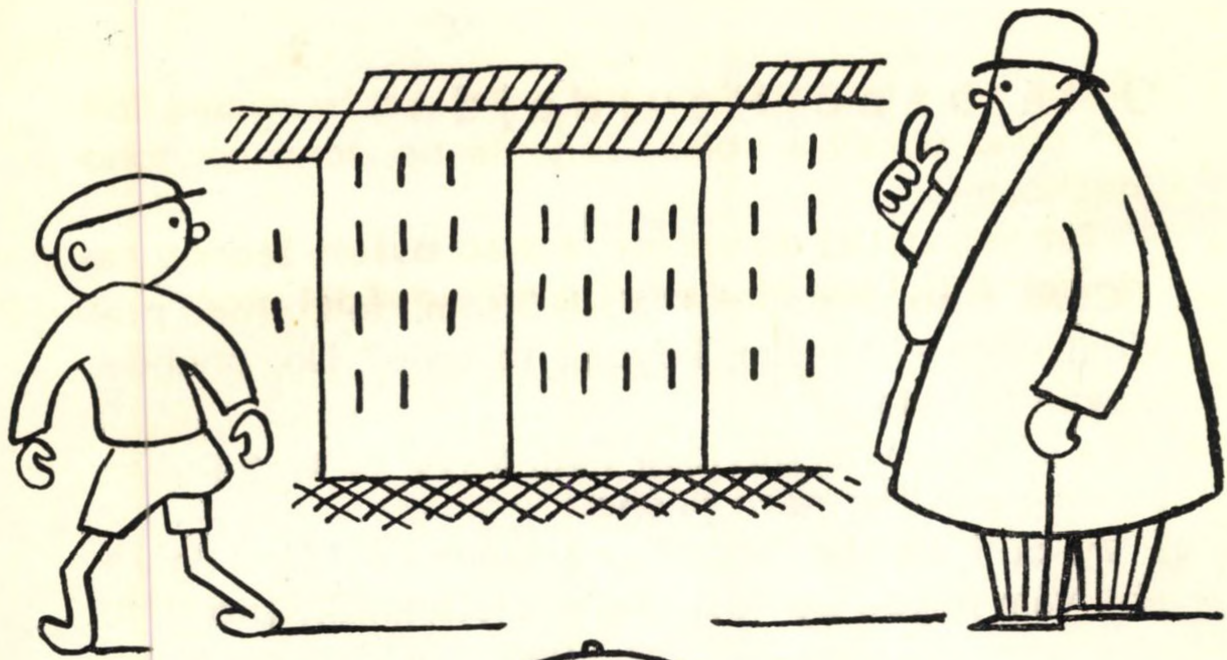
To také všechny rozumné děti vědí, že se mají ve škole dobře učit. Jenže všechny děti to nedělají a některé se učí špatně. A také to pak špatně dopadá. Kdo se ničemu nenaučí, nic potom neumí a nikam to ve světě nepřivede. Kdo se ničemu pořádně nenaučí, toho nemohou na světě k ničemu potřebovat a vede se mu pak zle.

To byl jeden takový kluk, ten se tuze špatně učil. Vlastně vůbec se ani neučil a pořád jen zůstával sedět v první třídě. Však on se také jmenoval František Neučil I. tř. Tak ten Neučil, co se neučil, učil se tak špatně, že se vůbec ani nenaučil trochu pořádně psát, ani řeči mateřské, ani počítat. A když ten František Neučil vychovil školu, nikdo ho nechtěl vzít do učení, protože nic neuměl a k ničemu nebyl. Už byl veliký a rodiče mu zemřeli a teď ho neměl kdo živit. Měl hlad. To by bylo, abych si nenašel nějakou pěknou službu, řekl si; napíšu si taková oznámení, jako jsou v novinách, když někdo hledá práci. Nebudu si vybírat, napíšu, že se nabízím na všechny práce, kdo ví, jakou pěknou službu třeba nedostanu. Tak vzal tabulku papíru, že na to napíše NABÍZÍM SE NA VŠECHNY PRÁCE a že se s ní postaví na náměstí, až bude trh, až někdo přijde a vezme ho do služby. A protože kale psát neuměl, tak to smolil a smolil, rozmazal to a plno kaněk nadělal, a protože neuměl dobře řeč mateřskou a dělal samé chyby, tak to napsal takhle:

NABÍZÍM SE NA VŠECHNY PRÁT SE!

A pak tam s tou tabulkou stál a divil se, že všichni lidé od něho utíkali a volali: Tohodle ne, toho ne, toho nechcem!

Tak tam stál až do večera, a práci ovšem žádnou nedostal. A byl tak neučený, že ani nevěděl proč.

O té bábě Povídajdě

Cože, zase už povídat? Vždyť jsem, děti, přece povídal tuhle — — hm, kdypak to bylo? No, onehdy zrovna to bylo.

To už je dávno, povídají děti, a teď už zase potřebujeme povídat něco jiného.

Vy, děti, ale spotřebujete nějakého povídání! Pořád aby vám někdo povídal. Potřebujete knížky pro děti, aby vám povídaly — a aby vám povídala maminka a povídal tatínek — a aby povídala babička a povídal dědeček — — a vy, děti, pořád breptíte taky.

To se ví, povídají děti, to se ví, že potřebujeme mnoho povídání. Když se nám povídá, tak my posloucháme a zatím rostem.

A co kdyby se vám, děti, nepovídalo? Tak třeba mně například se jaksi nechce —

To nedělejte. Kdyby se nám dětem někdy nepovídalo, tak bychom třeba zlobily.

Že byste zlobily? To by se teď, právě k vánocům, nedalo potřebovat. To si tedy budeme raději povídat. Ale tak si myslím, že pro vás všechny by tu měla ještě být ta bába Povídajda, co tu kdysi na světě bývávala.

Bába Povídajda? O té jsme ještě nikdy neslyšely. Tak honem, pane Čapek, do toho a hned nám povídejte o té bábě Povídajdě.

Tak tedy bába Povídajda — to bylo ještě za těch dávných časů, kdy na světě nebyly žádné knížky pro děti a nebylo dětem z čeho číst — ta bába Povídajda byla na světě na to, aby dětem povídala. Ta znala všechny pohádky, pořekadla, příběhy a písničky, co

2

Byla to hodná bába. Seděla na stoličce a povídala, pořád jen povídala a povídala a nikdy jí nedošla řeč. Všecko, všecko věděla, věděla o každém princí a princezně, o každé čarodějnici a o každém kouzelníku, o každém zvířátku, všechno věděla, co mají teď děti natištěno v knížkách — no, zkrátka pořád měla dětem co zajímavého a důležitého povídat. Však proto se jmenovala bába Povídajda. A děti, když měly chuť, tak přiběhly a poslouchaly, co bába Povídajda povídá. A když už je to povídání zase nebavilo, tak odběhly a šly si zahrát, a když je pak omrzelo hraní, tak nechaly hraní a šly k bábě Povídajdě zase něco poslechnout.

To se ví, že to měly takhle dobré. Bába Povídajda povídala bez ustání, i v noci — když se dětem něco hezkého zdálo — to slyšely bábu Povídajdu povídat. Povídala pořád a pořád měla co, jen někdy na malinkou chvíli zmlkla, to se napila kávy a ukousla si kousek bucht, protože tohle měla ze všech jídel nejraději, a pak taky proto, že — jak říkala — si občas potřebuje zavlažit jazyk, když jí tuze oschne od samého povídání.

No, a jak to bylo, když ta bába Povídajda povídala?

Inu, jak to bylo: samé povídání to bylo! Tak třeba takhle to bylo, když ta bába Povídajda zazpívala dětem

Na tý louce zelený —

Povídám, děti, povídala bába Povídajda, nynčko vám něco zazpívám, ale nejdřív si musím trochu zavlažit jazyk, protože mně oschl od samého povídání. Já jen na chvilinku zmlknu, to nic, já pak hned začnu povídat, to já jen abych se tou buchtou nezakuckala; je to povídková a ty já nejraději. Ono se přece jen při jídle musí dát pozor. To onehdy, jedla jsem

To se ví, že to měly takhle dobré. Bába Povídajda povídala bez ustání, i v noci – když se dětem něco hezkého zdálo – to slyšely bábu Povídajdu povídat. Povídala pořád a pořád měla co, jen někdy na malinkou chvílku zmlkla, to se napila kávy a ukousla si kousek buchty, protože tohle měla ze všech jídel nejraději, a pak taky proto, že – jak říkala – si občas potřebuje zavlažit jazyk, když jí tuze oschne od samého povídání.

No, a jak to bylo, když ta bába Povídajda povídala?

Inu, jak to bylo: samé povídání to bylo! Tak třeba takhle to bylo, když ta bába Povídajda zaspívala dětem

Na tý louce zelený –

Povídám, děti, povídala bába Povídajda, nynčko vám něco zaspívám, ale nejdřív si musím trochu zavlažit jazyk, protože mně oschl od samého povídání. Já jen na chvílinuku zmlknu, to nic, já pak hned zas začnu povídat, to já jen abych se tou buchtou nezakuckala; je to povidlová a ty já nejraději. Ono se přece jen při jídle musí dát pozor. To onehdy, jedla jsem buchtu, byla to zrovna tvarohová a on tvaroh dělá drobečky, zaskočil mně takový drobeček a já jsem se ukrutně zakuckala, zrovna když jsem chtěla říci: „Byl tam pštros a pštroska se čtyřmi pštrosáčaty.“ – Jen se mně, holoto rozpustilá, moc nesmějte! Jen to zkuste říci co nejrychleji:

„Byl tam pštros a pštroska se čtyřmi pštrosáčaty“ a uvidíme, jak vám to půjde! – Aha! Vidíte? Haha! Vždyť jsem to povídala. A teď si představte, jak to je, když se ještě k tomu člověk zakucká drobečkem z buchty! Ale to jen tak vedle. O čem jsem to vlastně chtěla povídat? Aha, už vím; chtěla jsem vám zaspívat Na tý louce zelený.

Ale, děti, ono to nebylo jen tak, když bába Povídajda zpívala. Tak tedy ona vám začala zpívat

Na tý louce zelený

a hned začala povídat o té zelené louce. Povídala, co na té zelené louce všechno je, co všechno na ní pobývá a roste. Že si na ní kvítka

hrají tak malinkými míčky, že je ani děti, i když dají hodně pozor, nepostřehnou. A povídala o světluškách, které nad ní v noci poletují, o motýlu, který se chtěl stát králem, o brouku zlatohlávku, který tam bydlel pod mátovým listem, o myšce hrabalce, která tam měla svou díru, o žábě princezně, co přebývala u studánky, o krtkovi, o kozičce a jejích kůzlátkách, která se na té louce pásla, o všem, co na té zelené louce kdy přebývalo a co se na ní kdy stalo. Když s tím byla hotova, zpívala dále:

pasou se tam jeleni

a řekla: I hled' me, pasou! V tom je nějaký pás. Povídám, to vám musím něco povědět o tom, jak ten princ dostal od dobré víly kouzelnice ten čarodějný pás. – A povídala, jak ten princ dostal ten kouzelný pás, který, když se jím přepásal, udělal ho silnějším než deset obrů! – A pak řekla: Pasou se tam! Tak se mně zdá, že v tom je nějaký soused. A začala hned povídat o tom hloupém sousedovi, který se dal chytrým chalupníkem napálit. – A pak řekla: Jeleni! V tom přece je len! A hned zazpívala písničku

Když jsem plela len,

a když ji dozpívala, tak si ještě k tomu vzpomněla, že len se přede na kolovratě, a vypravovala pohádku o zlatém kolovrátku. – No, a potom povídala o jelenech, o mladých jelíncích, o srnečkovi, ba i o zajíčkovi a o ježkovi i o lišce, a přidala i o všelijakých ptáčcích. A potom povídala o myslivečkovi, o tom mysliveckém mládenci, který si vydobyl poklad a princeznu, a tak k svému štěstí přišel, a potom povídala o zelených kamizolkách, o všech princích a panoších, kteří měli na sobě zelenou kamizolku, když se vydali do světa za podivuhodnými dobrodružstvími a na zkušenou, a ovšemže i o vodníkovi, který, jak je známo, nosí také zelený kabátek. Ale tomu z něho kape.

A tak, jak, děti, vidíte, měla ta bába Povídajda pořád a pořád co povídat. Škoda, že teď už žádná bába Povídajda není! Takhle vám to teď musím povídat já a kdežpak, tak dobře, jako ona to dovedla, to já neumím!

A co povídala bába Povídajda o Vánocích?

Ach já, ta toho o Vánocích napovídala! Ta toho o nich věděla! Povídala o nich tisíckrát a pořád měla co a pokaždé něco jiného a ještě by o nich měla tisíckrát co povídat.

To je dobře! Tak nám, pane Čapek, povídejte, co povídala bába Povídajda o Vánocích.

Co si to, děti, myslíte! To nejde! Ta toho o nich povídala tolik, že bychom ani do konce světa nebyli hotovi. Povím vám z těch jejích vyprávěnek jen tu nejkratší. Ty ostatní, co byly delší, jsem si nezapamatoval.

Vánoční povídačka báby Povídajdy

Povídám: Vánoce, ono se řekne Vánoce! Ale ono to s těmi Vánoce není zařízeno zrovna tak, jak by mělo. Děti dostanou mnoho dárků, až samou radostí hopsají. A ti velcí, ti dostanou dárků méně a nehopsají ani trochu. Však by to třeba docela jinak vypadalo, kdyby to na světě bylo uděláno tak, že by o Vánocích mohly také děti dávat dárky těm dospělým! Ale to by musely být dárky, jak se to líbí dětem a jak děti si to představují. Kdyby to šlo po dětsku a kdyby děti dělaly těm dospělým Vánoce, museli by tatínek s maminkou pod vánočním stromkem hopsat a tleskat radostí ručičkami. Však bychom také daly tatínkovi k ježíšku sáňky nebo brusle anebo lyže a mamince koloběžku, míče, pálky a hezké knížky a ti velcí by z toho měli mít radost tak velikou, že by ji na nich bylo až vidět. A děti by jim ukázaly a pomáhaly, jak si ti velcí s tím vším mají hrát. Povozyly by tatínka na sáňkách a dohlédly by na něho, zdali je také na to dobře vybaven, zdali ho nezebe do nohou. A tatínek by musel radostí kvičet, až by s ním Frantík sjížděl z kopečka dolů. A mamince by řekly, aby dala pozor, aby se na koloběžce nepotloukla, protože to už pak není žádná legrace.

A všechno by to děti o Vánocích tak zařídily, že by se ti velcí radovali tak jako děti. Však děti často vědí lépe než ti dospělí, co je to zábava. Někdy také ne, ale o tom bych měla vypravovat až jindy.

A tak když uvidíte někde nějakou maminku na lyžích nebo tatínka, jak jsou s dětmi v jednom houfu a bujností povykují, tak to mají od těch dětí. Když ne ty sáňky a ty lyže, tak aspoň tu radost. Kdepak by děti sebraly peníze na takové dárky, které by chtěly všem dospělým na světě k ježíšku dát! Ale radost, ta může být zadarmo, ta často nic nestojí a bývá ze všeho na světě to nejlepší.

O vánocích, které nechtěly být	39
Jak je svět zařízen	44
Ještě o světě a nehodných dětech	53
O klukovi, který se tuze bál pana doktora	54
O příliš rozpustilých klucích	56
O kničlavé holčičce	58
Jak se nevyplácí neposlušnost	59
A o těch, co se neučí	61
O té bábě Povídajdě	64
Vánoční povídačka báby Povídajdy	71

Pro čtenáře od 6 let

JOSEF ČAPEK

POVÍDEJME SI, DĚTI

K vydání připravil Miroslav Halík — Ilustroval Josef Čapek — Obálku a vazbu navrhl Josef Prchal — Graficky upravila Olga Pavalová — Vydalo jako svou 1540. publikaci Státní nakladatelství dětské knihy, n. p., v Praze roku 1959 — Odpovědná redaktorka Věra Karfíková — Z nové sazby písma Grotesk s 23 kresbami v textu vytiskl Knihtisk, n. p., závod 2 v Praze VII — Formát papíru 70/100, 100 g — AA 4,70 (text 1,77, ilustr. 2,93) — VA 4,75 — D 596722 — Náklad 15.000 výtisků (15.001 až 30.000) — Tematická skupina 14/2, II. vydání. v SNDK

Brožovaný výtisk 4,20 Kčs

Vázaný výtisk 8,50 Kčs — 56/VII-4